

QUÉ SERÁ DE NOSOTROS, LOS MALOS ALUMNOS

Alvaro Marchesi

Alianza Editorial

Amb aquest suggeridor títol, Alvaro Marchesi, actualment catedràtic de Psicologia Evolutiva i de l'Educació de la Universitat Complutense de Madrid, ens presenta una interessant reflexió sobre el fracàs a l'educació bàsica i ens ofereix algunes propostes per a iniciar el camí de superació de la situació actual. Aquest treball està absolutament en línia amb les seves preocupacions des de fa molts anys. El treball que es presenta és un estudi bàsicament qualitatiu en el que ha disposat també d'un volum important de dades sobre el rendiment escolar dels estudiants de l'Educació Secundària Obligatòria. En el llibre també hi podem trobar testimonis directes d'alumnes i de diferents persones ja adultes que havien tingut dificultats quan anaven a escola. Aquests testimonis expliquen quina va ser la seva experiència en el mon escolar.

Abans d'entrar en el comentari del contingut del llibre és necessari indicar que en la seva presentació a la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport "Blanquerna", l'autor va comentar que durant l'estudi l'havia sorprès apreciar una alta agressivitat dels alumnes vers els pares i professors. També va evidenciar el mateix fenomen a l'inrevés, és a dir, dels professors i pares vers els alumnes. Indubtablement, aquestes apreciacions no van ser casuals. Segurament va deixar anar aquests comentaris com un fet a reflexionar, com si intuís que més enllà d'altres qüestions relacionades amb la motivació, el currículum o les condicions de les aules, un dels factors bàsics del fracàs escolar pot ser el trencament que hi ha entre el professorat i l'alumnat i/o entre fills i pares....

En el llibre, Marchesi, analitza i reflexiona sobre els alumnes amb problemes, les dificultats dels professors i la desorientació de les famílies. L'anàlisi el porta a considerar que els problemes escolars de l'alumnat s'han d'enfocar des d'una triple perspectiva: motivació, aprenentatge i conducta. A cada un d'aquests aspectes hi dedica un capítol del llibre. Aquests capítols, en conjunt, pretenen respondre a una pregunta fonamental pel professorat i pels pares: aquests alumnes, perquè són com són? Altres preguntes, però, sorgeixen de manera espontània en qualsevol conversa professional o no sobre el tema del fracàs escolar: qui en té la culpa? Els alumnes? El professorat? La família? O potser la LOGSE?

Estem davant d'un problema de magnituds molt significatives, davant del qual l'autor sosté que cal vetllar concretament per aquells centres on la tasca d'ensenyar és fa molt difícil perquè tenen condicions pitjors que d'altres centres, i que, en definitiva, el problema dels mals alumnes és un problema de tots. El llibre proporciona dades indiscutibles: el percentatge d'alumnes que no superen l'ESO varia en funció de la Comunitat Autònoma, però va des d'un 15%-17% al País Basc fins a un 30% a Canàries. I la diferència augmenta si la comparació es fa tenint en compte el context sociocultural de l'alumnat; per exemple, en barris marginals pot arribar al 50%, mentre que a barris de classe alta o mitja-alta se situa entorn del 12%.

Marchesi identifica quatre factors que expliquen el fracàs escolar: context individual de l'alumne, context d'escola, gènere de l'estudiant i pertinença a un altra cultura. Ha comprovat que els alumnes «dolents» construeixen els seus valors a partir de la vivència d'aquestes dificultats; són alumnes que s'identifiquen amb els valors més extrems.

El llibre també apunta algunes estratègies/idees per disminuir aquest fracàs. Marchesi considera que respecte als aprenentatges de naturalesa acadèmica cal millorar aspectes de lectura i comprensió oral. Pel que fa als problemes afectius cal millorar el benestar emocional dels alumnes. Considera bàsic que els alumnes participin i se sentin protagonistes del seu aprenentatge, cosa que actualment passa molt poc. També, en aquesta línia, apunta la necessitat de millorar el diàleg entre els centres educatius i les famílies.

Pel que fa al professorat i les famílies, l'autor, a través de dos interessants capítols, intenta donar elements per a que tant uns com els altres puguin sortir-se'n millor. Als primers els dedica un apartat titulat "El benestar dels professors", que es refereix a la necessitat que els professors mantinguin un correcte equilibri emocional. Qui ha de preocupar-se pel benestar dels professors?, es pregunta. En primer lloc, els mateixos professors perquè està en joc la seva pròpia satisfacció professional i vital. I, en segon lloc, les administracions educatives.

És interessant l'anàlisi que té a veure amb les estratègies dels professors per a assolir l'equilibri emocional. L'autor cita almenys quatre estratègies útils en aquest sentit: la reflexió sobre la finalitat de l'educació; la reflexió compartida amb els "amics companys"; el distanciament que situa en els seus límits reals les tensions professionals; i, finalment, el sentit de l'humor. A les administracions educatives se les ha d'exigir, segons Marchesi, el suport al treball del professorat, una protecció especial als equips de professors amb més riscos de conflictes, i la definició d'una carrera docent.

Pel que fa a les famílies, l'autor descriu algun dels models que permeten estudiar la influència familiar i les seves relacions amb l'escola, categoritza algunes tipologies de famílies, i analitza algunes de les coses que poden fer els pares i mares que tenen fills i filles amb problemes de tipus escolar. En aquest sentit, ens convida a entendre que la situació és sovint molt complexa per a les famílies, que es mouen "entre el agobio y la desesperación". I també adverteix del risc de presentar als pares un repertori d'estratègies i d'activitats que transmeti un missatge d'homogeneïtat en les situacions i en les relacions que està molt allunyat de la realitat.

L'últim capítol del llibre "Millorar l'educació i ajudar als alumnes amb problemes escolars" inclou una consistent posició respecte a allò que cal fer per avançar. Parla de com generar dinàmiques de canvi educatiu i considera que una gran part de l'èxit depèn del grau d'acord que s'assoleixi; de la necessitat d'acords específics també entre l'Administració educativa i els centres docents, del desenvolupament de l'autonomia de centres,... El repàs a les mesures necessàries finalitza amb una reflexió sobre la cultura de la participació i de la col·laboració, amb referència especial al protagonisme que han de tenir els mateixos alumnes.

Maig 2005

 Marta Quer Domingo
EAP Terrassa